

Національна Асамблея
людей з інвалідністю України
www.naiu.org.ua

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

за результатами опитування щодо доступу
людей з інвалідністю до різних видів
допомоги, послуг за їхнім постійним місцем
проживання під час воєнного стану

This work supported by the EDF CBM project "Ukraine war: OPD led disability inclusive response and recovery"

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ПОДЯКА	4
МЕТОДОЛОГІЯ	5
ОСНОВНА ЧАСТИНА.....	6
Кількісні показники	6
Доступ людей з інвалідністю до різних видів послуг під час воєнного стану.....	9
Фінансова підтримка осіб з інвалідністю та гуманітарна допомога під час воєнного стану	11
Реакція респондентів на загрози ракетних обстрілів	12
Доступність укриттів/бомбосховищ.....	13
ВИСНОВКИ	14

ВСТУП

Громадською спілкою «Всеукраїнське громадське об'єднання «Національна Асамблея людей з інвалідністю України» проведено опитування щодо доступу людей з інвалідністю до різних видів допомоги, послуг за їхнім постійним місцем проживання під час воєнного стану.

Ключовою метою було задекларовано збір та аналіз інформації про ситуацію із соціальним і фінансовим забезпеченням людей з інвалідністю, а також щодо їхнього доступу до різноманітних послуг (соціальних, медичних, адміністративних тощо).

Аналіз отриманих результатів дав можливість сформулювати узагальнені висновки та пропозиції із задекларованих запитань.

ПОДЯКА

Опитування реалізовано Національною Асамблеєю людей з інвалідністю України за підтримки Європейського Форуму з прав осіб з інвалідністю.

Аналітичний звіт підготовлено Ларисою Байдою, Павлом Жданом, Вікторією Назаренко та Аллою Соцькою.

Дякуємо керівникам та лідерам громадських об'єднань осіб з інвалідністю – членам Національної Асамблеї людей з інвалідністю України, за допомогу у проведенні опитування і оперативність.

Вдячні людям з інвалідністю – учасникам опитуванням, за відверті відповіді на запитання анкети, а також за проявлену зацікавленість і небайдужість до питання надання допомоги у виявленні існуючих проблем в житті відповідної категорії осіб для подальшого напрацювання пропозицій щодо ймовірних шляхів їхнього вирішення.

МЕТОДОЛОГІЯ

Опитування проводилося з 24 червня до 4 липня 2022 р. змішаним способом шляхом заповнення анкети, оформленої в Google Form, респондентами самостійно або за допомогою інтерв'юерів.

Запитання стосувалися якісних показників життя у соціальній, медичній та інших сферах життя осіб з інвалідністю.

Отримані результати аналізувалися та синтезувалися шляхом опрацювання отриманих відповідей на запитання анкети.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Кількісні показники

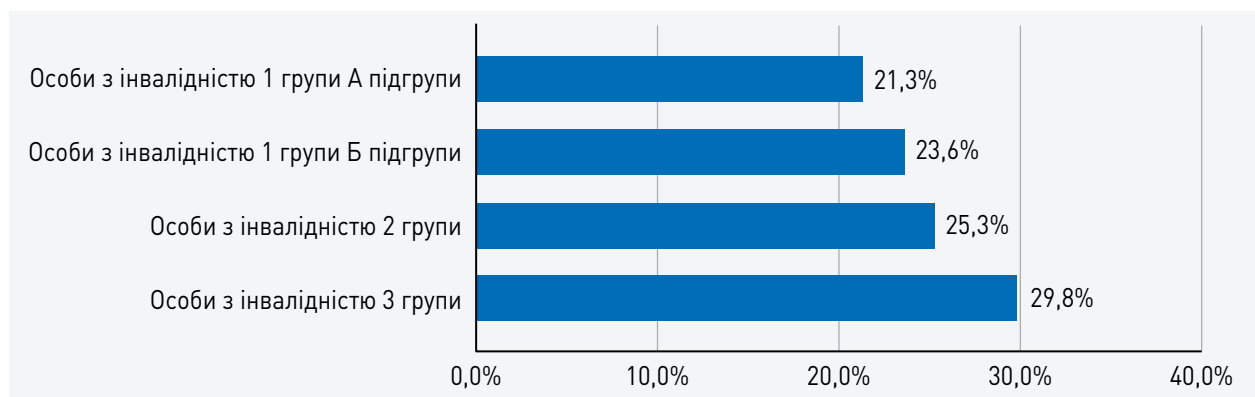
Опитуванням охоплено **1 316** осіб, з яких **1 037** повнолітніх людей з інвалідністю (78,8 %), а також **279** законних представників осіб зазначеної категорії (21,2 %), які під час відповідей на запитання надавали інформацію стосовно своїх підопічних.

Водночас варто наголосити, що інтерес до опитування проявили також внутрішньо переміщені особи. Зокрема 88 ВПО намагалися заповнити анкети. Вважаємо це свідченням актуальності опитування, зацікавленості людей у тому, щоб поінформувати про проблеми, з якими вони стикаються, та їхніх сподівань на ефективність подібних заходів.

Загалом опитуванням охоплено **835 жінок** з інвалідністю (63,5 %) та **474 чоловіка** з інвалідністю (36 %). Щодо 7 осіб з інвалідністю (0,5 %) статі не вказано (1 із 7 відповідей надана законним представником особи з інвалідністю).

У розрізі груп інвалідності чисельність респондентів¹ 1 групи інвалідності була найбільшою – 280 осіб з інвалідністю 1 групи А підгрупи (21,3 %) та 311 осіб з інвалідністю 1 групи Б підгрупи (23,6 %). Чисельність респондентів 2 та 3 груп виявилася майже пропорційною – 333 особи (25,3 %) та 392 особи (29,8 %) відповідно.

Чисельність респондентів у відсотковому співвідношенні

За даними Державної служби статистики України² станом на 1 січня 2021 р. у нашій державі було зареєстровано 2 724,1 осіб з інвалідністю, зокрема, 215 тис осіб з інвалідністю 1 групи (7,9 %), 897,1 осіб з інвалідністю 2 групи (33 %), 1 449,1 осіб з інвалідністю 3 групи (53,2 %) та 162,9 дітей з інвалідністю (5,9 %).

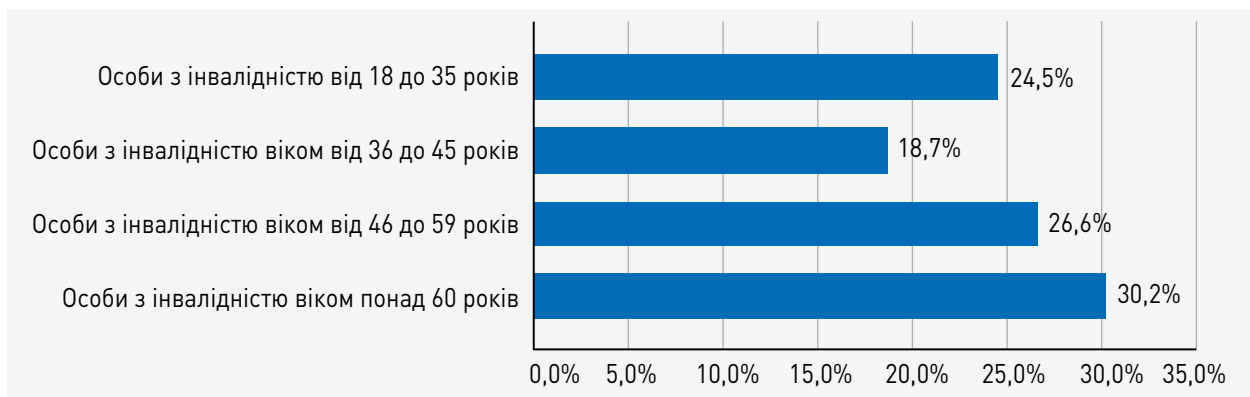
¹ Під респондентами слід розуміти осіб з інвалідністю, які особисто проходили опитування та щодо яких інформацію надавали законні представники.

² Статистичний збірник «Соціальний захист населення України у 2020 році» https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/zb_szn_2020.pdf

Усупереч тому, що опитуванням охоплено людей з інвалідністю без чіткого дотримання співвідношення між групами інвалідності, його слід вважати таким, що відображає реальну ситуацію, зокрема з урахуванням того, що державні гарантії та низка інших видів підтримки більшою мірою стосуються осіб, чиї порушення носять більш тяжкий характер. Крім того, саме для осіб з інвалідністю з найтяжчими порушеннями питання переїзду/евакуації є вкрай складним, а подекуди і неможливим.

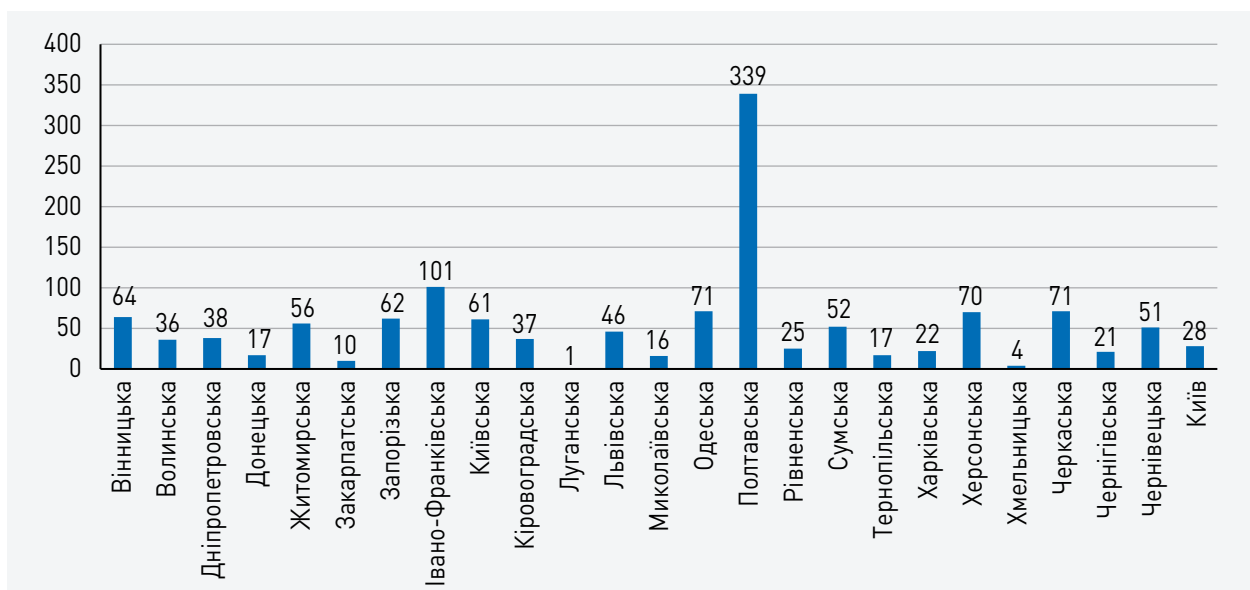
Співвідносними є також і показники щодо віку респондентів: 323 особи віком від 18 до 35 років (24,5 %), 246 осіб віком від 36 до 45 років (18,7 %), 350 осіб у віці від 46 до 59 років (26,6 %) та 397 осіб віком понад 60 років (30,2 %).

Вік респондентів у відсотковому співвідношенні

Варто відзначити, що опитуванням охоплено мешканців з усієї території України, зокрема й окупованої. Так, із 1 316 відповідей надано мешканцями: Вінницької області – 64 відповіді (4,9 %), Волинської – 36 (2,7 %), Дніпропетровської – 38 (2,9 %), Донецької області – 17 (1,3 %), Житомирської – 56 (4,3 %), Закарпатської – 10 (0,7 %), Запорізької – 62 (4,7 %), Івано-Франківської – 101 (7,7 %), Київської – 61 (4,6 %), Кіровоградської – 37 (2,8 %), Луганської – 1 (0,1 %), Львівської – 46 (3,5 %), Миколаївської – 16 (1,2 %), Одеської – 71 (5,4 %), Полтавської – 339 (25,7 %), Рівненської – 25 (1,9 %), Сумської – 52 (4 %), Тернопільської – 17 (1,3 %), Харківської – 22 (1,7 %), Херсонської – 70 (5,3 %), Хмельницької – 4 (0,3 %), Черкаської – 71 (5,4 %), Чернігівської – 21 (1,6 %), Чернівецької – 51 (3,9 %), та міста Києва – 28 (2,1 %).

Чисельність респондентів, які не переїхали/не евакуювалися

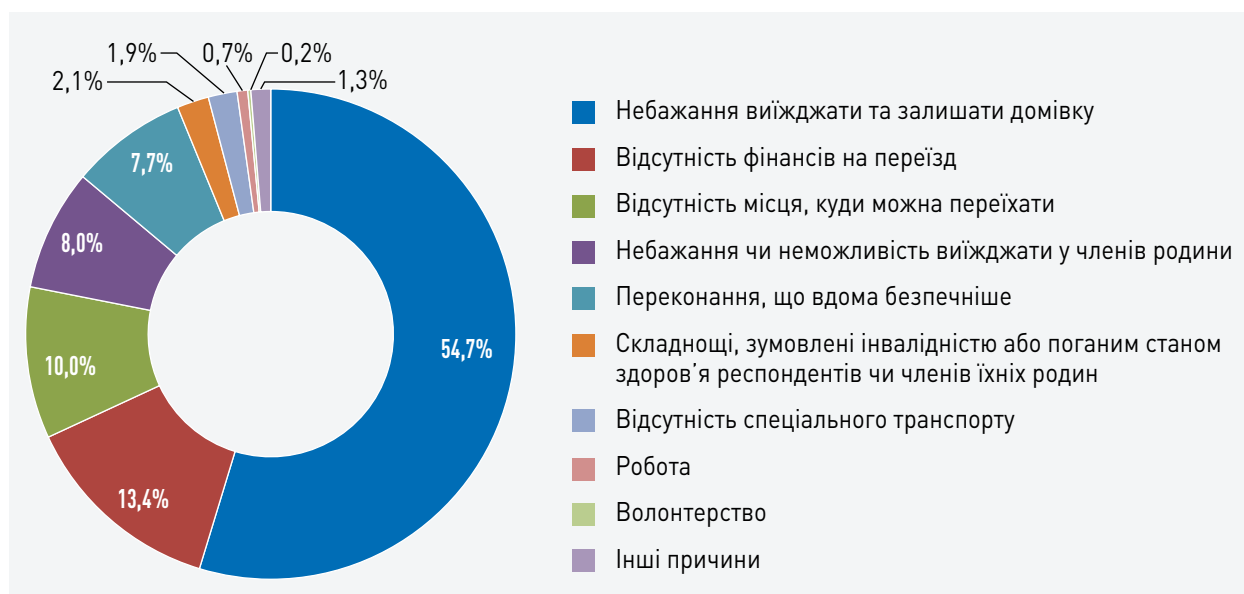

Переважна більшість респондентів виявилися мешканцями міст – 1 030 осіб (78,3 %). Решта проживають у селах (206 осіб або 15,7 %), селищах (16 осіб або 1,2 %) та селищах міського типу (64 особи або 4,8 %).

Ключовими причинами того, що люди з інвалідністю не залишили свого постійного місця проживання, стали:

- небажання виїжджати та залишати домівку для 720 осіб з інвалідністю (54,7 %);
- відсутність фінансів на переїзд для 176 респондентів (13,4 %);
- відсутність місця, куди можна переїхати, для 132 опитаних (10 %)
- небажання чи неможливість виїжджати у членів родини (у тому числі призовний вік дітей) для 105 респондентів (8 %);
- переконання, що вдома безпечніше, для 102 осіб з інвалідністю (7,7 %) (цікаво, що лише 31 із 102 людей проживає на Західній Україні);
- складнощі, зумовлені інвалідністю або поганим станом здоров'я респондентів чи членів їхніх родин, для 28 респондентів (2,1 %);
- відсутність спеціального транспорту, потреба в якому зумовлена тими чи іншими порушеннями, для 25 осіб з інвалідністю (1,9 %);
- робота для 9 респондентів (0,7 %);
- волонтерство для 2 опитаних (0,2 %).
- інші причини для 17 респондентів (1,3 %).

Чисельність респондентів в розрізі причин залишення за постійним місцем проживання

Звертаємо увагу, що Державна служба України з надзвичайних ситуацій³ у відповідь на офіційний запит Національної Асамблеї людей з інвалідністю України поінформувала про переміщення/евакуацію із районів ведення бойових дій до безпечних районів, де активні бойові дії не ведуться, у період із 24 лютого до 8 липня 2022 р. понад 1 млн 866 тис осіб, з яких понад 33 тис осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

³ Лист ДСНС від 8 липня 2022 р. 03-3463/162-1.

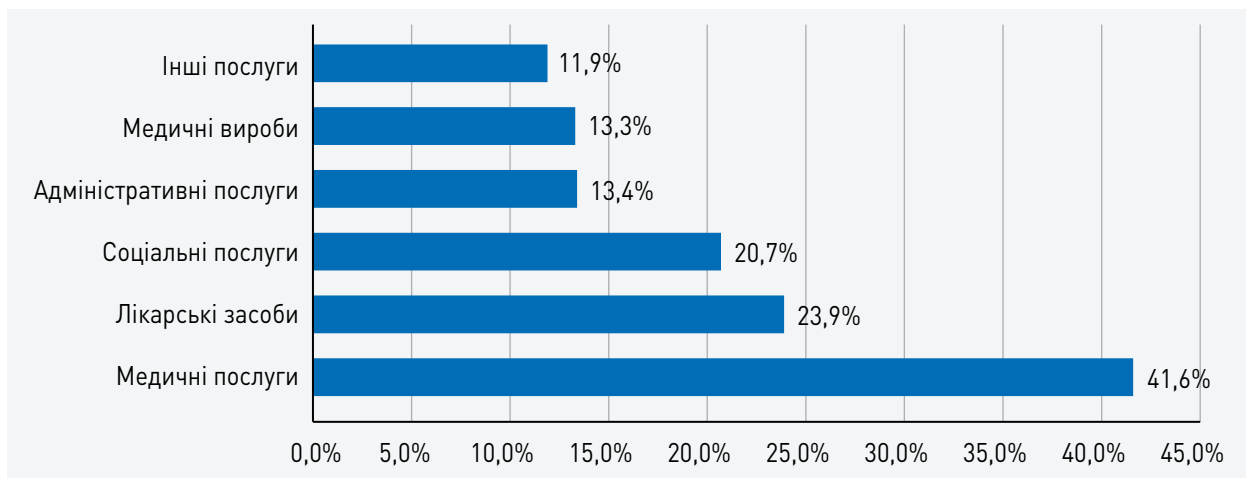
Втішними є отримані дані від 1 298 осіб з інвалідністю (98,6 %) про те, що їхнє нерухоме майно внаслідок воєнних дій не пошкоджено та не знищено. На превеликий жаль 18 респондентів (1,4 %) відповіли на це запитання ствердно, 16 осіб (1,2 %) з яких подали відповідну заявку в установленому порядку.

Доступ людей з інвалідністю до різних видів послуг під час воєнного стану

Найбільша чисельність людей з інвалідністю звернулися за отриманням медичних послуг, а саме: **548** осіб або 41,6 %. Що стосується інших видів послуг, то ситуація щодо звернень за їхнім отриманням така:

- лікарські засоби – 315 осіб (23,9 %);
- соціальні послуги – 272 особи (20,7 %);
- адміністративні послуги – 176 осіб (13,4 %);
- медичні вироби – 175 осіб (13,3 %);
- інші послуги – 156 респондентів (11,9 %).

Чисельність респондентів, які звернулися за отриманням послуг

Передусім про соціальні послуги (обслуговування територіальним центром надання соціальних послуг, іншими суб'єктами надання соціальних послуг тощо) під час воєнного стану. Втішними є отримані результати стосовно того, що переважна більшість із 272 опитаних задоволені роботою суб'єкта, до якого зверталися за їхнім отриманням, безпосередньо діяльністю територіальних центрів та соціальних працівників. Водночас є і відповіді негативного характеру. Зокрема, 9 респондентів повідомили, що суб'єкти надання соціальних послуг за їхнім місцем проживання з початком війни припинили свою діяльність або ж із ними неможливо було зв'язатися. 13 опитаних осіб (з яких 4 законних представника) висловили незадоволення роботою суб'єкта, до якого зверталися за отриманням соціальних послуг під час воєнного стану. Відповідні скарги стосувалися, окрім іншого, невирішеності питання на час проведення опитування (3 особи), зменшення тривалості надання соціальних послуг (2 особи), довгих черг (1 особа), відмови в призначенні соціального працівника (1 особа) тощо.

Переходячи до медичних послуг, варто зауважити, що з 548 респондентів 45 осіб висловили невдоволення роботою суб'єктів, до яких зверталися за отриманням таких послуг. Зміст скарг зводився до такого: недостатня чисельність медичного персоналу, зокрема й через те, що лікарі евакуювалися (9 осіб); неможливість отримати лікарські засоби, засоби медичного призначення за рецептом (8 опитаних); відмовлено в госпіталізації, огляді та невідкладній допомозі (11 респондентів); відсутня архітектурна і транспортна доступність, зокрема й велика відстань до медичних закладів тощо (5 осіб); відсутність безкоштовних лікарських засобів у лікарні (3 опитаних); великі черги (3 респондентів); платність низки послуг, безкоштовних до війни, зокрема деяких аналізів, КТ тощо (2 осіб); проблема з комунікацією з особами з інвалідністю (хамство, незнання жестової мови (2 опитаних); хабарництво зі сторони лікарів (1 респондент).

Що стосується лікарських засобів, то опитувані інформували про такі проблемні моменти в їхньому отриманні на пільгових умовах: відмови в призначенні необхідних ліків сімейними лікарями; відсутність або затримки в поставках необхідних ліків в аптеки; відсутність фінансування; неможливість звернутися в сільській місцевості через відсутність відповідних суб'єктів, а також аптек; обмежений відпуск ліків в аптеках (для прикладу: пластинку таблеток замість пачки) тощо. Деякі з опитаних не знали про право на пільгове/безоплатне забезпечення людей з інвалідністю лікарськими засобами або ж отримували їх від волонтерів, місцевих органів влади (зокрема від відділення Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю, місцевих органів виконавчої влади тощо) чи придбавали самостійно (зокрема й через те, що необхідні ліки не включені до переліку тих, які надаються на пільгових умовах).

Говорячи про медичні вироби (сечо-, калоприймачів, підгузників тощо), потребу осіб з інвалідністю в них часто забезпечували міжнародні та національні громадські об'єднання, зокрема й НАІУ, гуманітарний штаб та волонтери. Деякі респонденти інформували про придбання необхідних виробів за власні кошти, а також про пільгове їх отримання у менших кількостях або неналежної якості.

Характеризуючи ситуацію з отриманням адміністративних послуг, респонденти зауважували на таких проблемних моментах: великих чергах, віддаленості центрів надання адміністративних послуг та архітектурній недоступності середовища (важко дістатися місця розташування ЦНАП тощо), відсутності можливості спілкування жестовою мовою, затримках із вирішенням питань, закриттям низки ЦНАПів у зв'язку з війною тощо. Водночас опитування засвідчило також факт вирішення питання в телефонному режимі.

Найменша чисельність респондентів поінформували про те, що зверталися за отриманням інших видів послуг. Деякі з опитаних відзначили архітектурну недоступність приміщень органів влади на місцях, зауважили, що установи не працювали або були зруйновані внаслідок обстрілів. Зафіксовано нарікання на те, що місцева влада приділяє увагу вирішенню питань ВПО і залишає поза увагою тих людей з інвалідністю, які не залишили домівок.

Резюмуючи отриману інформацію про звернення за отриманням послуг, слід відзначити критично низький рівень обізнаності людей з інвалідністю про право на отримання тих чи інших послуг та механізм його реалізації. Для багатьох опитаних реабілітаційні та соціальні послуги, забезпечення виробами медичного призначення, лікарськими засобами і технічними засобами реабілітації є питаннями тотожним. Тому, показовість результатів аналізу відповідей є недостатньою, оскільки проблема лежить значно глибше – відсутність взаємозв'язку між людиною з інвалідністю та місцевими інституціями.

Не можливо не зазначити. Зафіксовано десятки щемливих відповідей стосовно того, що люди не зверталися за отриманням тих чи інших послуг і товарів, оскільки є українці, які мають в тому більше потреби. Допомога волонтерів відзначалась за більшістю запитань. Таке ставлення українців один до одного як ніщо інше характеризує людяність і гуманність нашого народу.

Фінансова підтримка осіб з інвалідністю та гуманітарна допомога під час воєнного стану

Із проблемами в отриманні пенсії стикнулася 91 особа з інвалідністю (6,9 %) із 1 316 опитаних. Відповідні проблеми зі слів респондентів були пов'язані переважно з великими чергами на поштових відділеннях в дні виплат, закритими банківськими установами та відсутністю готівки в банкоматах. Водночас люди відзначали випадки завчасного нарахування пенсійних виплат і якісну роботу Пенсійного фонду України та Укрпошти.

Про проблеми в отриманні державної соціальної допомоги/житлової субсидії/інших виплат (крім пенсії) зазначили 144 респонденти (10,9 %). Проблематичність традиційна та пов'язана з необізнаністю роботи з інтернет-ресурсами, із затримками у виплатах та неможливістю переведення коштів із банківських рахунків у готівку, а також із тим, що в деяких несених пунктах були закриті банківські установи.

Часто респонденти скаржаться на мізерні пенсійні та соціальні виплати.

303 людини з інвалідністю з числа опитаних (23 %) під час воєнного стану звернулися за грошовою підтримкою до міжнародних та вітчизняних неурядових організацій. 183 особи звернулися через інтернет, 38 осіб – безпосередньо до офісу організації, 19 осіб – через телефонний дзвінок, 15 осіб – через WhatsApp, решта в інший спосіб.

Допомогу від неурядових організацій отримали 159 респондентів (12,1 %) або 52,5 % від тих, хто звернувся. Вона носила переважно разовий характер, а розмір коливався від 1 000 грн до 20 000 гривень. Найбільш часто люди з інвалідністю отримували 3 000 грн (16 осіб), 1 000 грн (14 осіб), 2 000 (13 осіб). Водночас 1 особа отримала 9 900 грн, 2 особи – 10 000 грн, 1 особа – 19 000 грн, і 1 особа – 20 000 гривень.

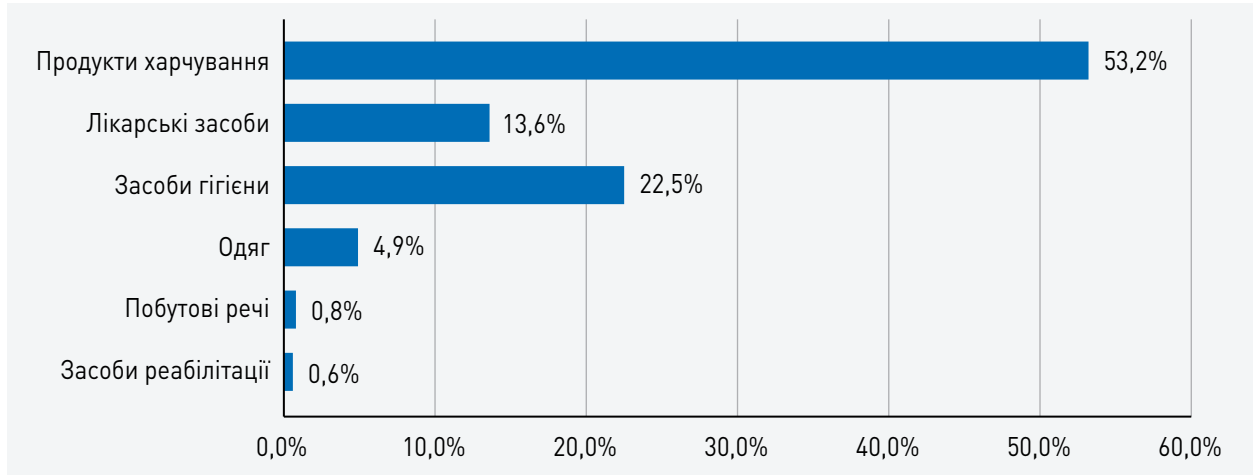
14 осіб з числа опитаних за відповідною допомогою не зверталися, але отримали її від національних громадських та релігійних організацій, зокрема й від НАІУ, у розмірах від 2 000 грн до 4 588 гривень.

Принагідно слід зазначити, що аналіз 36 відповідей респондентів засвідчив зростання під час воєнного стану витрат від 500 до 10 000 гривень. Продукти харчування, лікарські засоби, медичні послуги, пальне, засоби гігієни, проїзд, одяг, комунальні послуги – ключові напрями збільшення витрат з початком війни. Життя здорожчало майже в усіх респондентів. Водночас на запитання про зменшення витрат респонденти одноголосно відповіли запереченням.

Гуманітарну допомогу (продукти харчування, лікарські засоби, засоби гігієни тощо) під час воєнного стану отримали 746 людей з інвалідністю (56,7 %). 700 людей (53,2 %) отримали продукти харчування, 179 осіб (13,6 %) – лікарські засоби, 296 осіб (22,5 %) – засоби гігієни, 65 осіб (4,9 %) – одяг, 10 осіб (0,8 %) побутові речі, 8 осіб (0,6 %) – засоби реабілітації, 3 особи (0,2 %) – озвучений термометр, 8 осіб (0,6 %) – переважно

більшість видів гуманітарної допомоги. Респонденти також отримували медичні вироби, комплектуючі до технічних засобів реабілітації тощо. Не менше третини респондентів забезпечувалися кількома видами гуманітарної допомоги.

Інформація про отримання респондентами гуманітарної допомоги

Реакція респондентів на загрози ракетних обстрілів

Так, опитування показало, що лише **33** респонденти (2,5 %) під час повітряної тривоги йдуть до бомбосховищ/укриттів, одноставно вважаючи такий варіант найбільш безпечним. **32** особи (2,4 %) уваги на сигнали повітряної тривоги не звертають, переважно покладаючи на випадок, або ж аргументуючи вибір звиканням до тривог, тим, що тривог не чути, станом здоров'я (труднощі з пересуванням), відсутністю в приватному будинку місця, де б можна було сховатися, а що вражає найбільше – відсутністю можливості почути сигнал через відсутність слуху.

У підвалах багатоквартирних будинків, облаштованих самими мешканцями, знаходиться під час тривог **85** опитаних (6,5 %). Причиною такого вибору частіше всього є віддаленість або відсутність бомбосховищ, сприйняття такого вибору як такого, що забезпечує безпеку, наявність поруч інших людей, що не дозволяє відчувати самотність. Такі підвали є для багатьох найближчими укриттями.

У підвалах власних будинків в умовах тривог перебувають **137** респондентів (10,4 %), вважаючи, це безпечним, або ж підвал є найближчим укриттям.

494 особи (37,6 %) віддають перевагу коридорам власних будинків чи квартир. Пояснюють респонденти свій вибір відсутністю бомбосховищ/укриттів або ж недоступністю наявних, неможливістю дістатися укриття через специфіку порушень, звиканням до тривог, зручністю, страхом дітей покидати житло, дотриманням правила «двох стін», почуттям відповідальності перед членами сім'ї, які не можуть пересуватися.

83 людини (6,3 %) переховуються у ванній кімнаті. Причини для таких рішень аналогічні з тими, які перелічені щодо тих, хто перебуває в коридорах.

452 особи (34,3 %) під час тривоги не ховаються та просто залишаються у своєму житлі. Причини: проблеми з пересуванням у респондентів чи членів їхніх сімей, відсутність укриттів, втома від війни, віра в Збройні Сили України.

Реакція респондентів на загрози ракетних обстрілів

Доступність укриттів/бомбосховищ

На запитання про наявність поруч із домом архітектурно доступного укриття/бомбосховища ствердно відповіли лише 283 респонденти (21,5%), заперечили їхню наявність 965 опитаних (73,3%). 29 осіб поінформували, що такі приміщення знаходяться далеко, 23 особам про їхню наявність невідомо.

Слід відзначити відсутність будь-якої залежності між вибором способу перебування під час сигналів повітряних тривог і областю проживання.

Серед побажань респондентів: 1) підвищення рівня поінформованості про права і можливості, зокрема щодо отримання фінансової та іншої допомоги у воєнний і мирний час; 2) забезпечення інформаційної доступності для осіб з порушеннями зору, зокрема про загрози ракетних обстрілів, під час надання різних видів послуг, трансляції телепродукту про війну тощо; 3) підвищення рівня турботи про людей з інвалідністю, якості спілкування з ними в органах влади; 4) підвищення розмірів фінансової підтримки (пенсійних виплат, соціальних допомог тощо); 5) збільшення обсягів гуманітарної та фінансової допомоги людям з інвалідністю за постійним місцем проживання; 6) запровадження контролю за цінами (на ліки, продукти харчування, комунальні послуги, одяг тощо); 7) збільшення чисельності соціальних працівників та тривалості обслуговування; 8) збільшення доступності та обсягів психологічної допомоги; 9) забезпечення архітектурної, транспортної доступності (зокрема й унеможливлення звуження права на пільговий проїзд), доступу до інтернету; 10) використання частки допомог міжнародних організацій на забезпечення доступності укриттів/бомбосховищ для осіб з інвалідністю; 11) підвищення ефективності евакуації маломобільних осіб; 12) забезпечення роботою.

ВИСНОВКИ

Аналіз результатів опитування дає підстави для висновків про значно нижчий рівень забезпеченості прав і надання підтримки (фінансової, гуманітарної та іншої) тих людей з інвалідністю, які з початком воєнних дій на території України відмовилися залишати свої постійні місця проживання порівняно з тими, хто переїхав/евакуювався.

У зв'язку з цим необхідним є:

- з'ясування чисельності та місця проживання людей з інвалідністю, які з початком воєнних дій залишилися дома;
- проведення моніторингу потреб таких людей з інвалідністю;
- забезпечення постійного інформування про можливості та способи отримання фінансової, гуманітарної та інших видів допомог і послуг від міжнародних та національних інституцій;
- забезпечення таких осіб допомогою/підтримкою/супроводом під час вирішення злободенних питань (отримання тих чи інших видів товарів, послуг, допомог тощо) та задоволення життєво необхідних потреб;
- удосконалення місцевих механізмів підтримки осіб з інвалідністю з урахуванням викликів воєнного часу.

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

за результатами опитування щодо доступу людей з інвалідністю до різних видів допомоги, послуг за їхнім постійним місцем проживання під час воєнного стану

